

Το σκάνδαλο Novartis: ηθικές επιπτώσεις και νομικές συγκρούσεις

Το σκάνδαλο Novartis αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό κεφάλαιο στη συνεχιζόμενη συζήτηση γύρω από τη δεοντολογία στον φαρμακευτικό τομέα, ιδιαίτερα σε σχέση με τους ισχυρισμούς για διαφθορά και δωροδοκία. Η ανάλυση αυτή διερευνά τις περιπλοκές του σκανδάλου, τις κυρώσεις που επιβλήθηκαν από τις αρχές των ΗΠΑ, τις συγκρούσεις που προκύπτουν από τα νομικά πλαίσια της Ελλάδας και των Ηνωμένων Πολιτειών και τις επιπτώσεις που έχουν αυτές οι διαφορές στο καθεστώς προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος.

Λεπτομερής επισκόπηση του σκανδάλου Novartis

Στο επίκεντρο του σκανδάλου Novartis βρίσκονται σοβαρές κατηγορίες ότι η φαρμακευτική εταιρεία εφάρμοσε εκτεταμένες πρακτικές δωροδοκίας για να ενισχύσει το μερίδιο αγοράς της στην Ελλάδα. Οι ερευνητικές εκθέσεις έδειξαν ότι η Novartis φέρεται να παρείχε παράνομες πληρωμές σε μια σειρά ενδιαφερομένων, συμπεριλαμβανομένων κυβερνητικών αξιωματούχων, επαγγελματιών υγείας και φαρμακοποιών, σε αντάλλαγμα για προτιμησιακή μεταχείριση των προϊόντων της. Αυτή η ανήθικη συμπεριφορά φέρεται να οδήγησε σε διόγκωση των τιμών των φαρμάκων και έθεσε σε κίνδυνο την ακεραιότητα του ελληνικού συστήματος υγειονομικής περίθαλψης, υπονομεύοντας την εμπιστοσύνη του κοινού.ⁱ

Ως απάντηση σε αυτούς τους ισχυρισμούς, η Novartis αντιμετώπισε σημαντικές νομικές επιπτώσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το 2020, η εταιρεία συναίνεσε να πληρώσει ένα εκπληκτικό ποσό που υπερβαίνει τα 340 εκατομμύρια δολάρια για τον διακανονισμό αξιώσεων που σχετίζονται με παραβιάσεις του νόμου περί πρακτικών διαφθοράς στο εξωτερικό (FCPA). Ο νόμος αυτός έχει σχεδιαστεί για να απαγορεύει στις αμερικανικές εταιρείες να προβαίνουν σε δωροδοκία ξένων αξιωματούχων για να αποκτήσουν επιχειρηματικά πλεονεκτήματα. Οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Novartis υπογραμμίζουν τη δέσμευση της κυβέρνησης των ΗΠΑ για την καταπολέμηση της διαφθοράς στις διεθνείς επιχειρηματικές πρακτικές.ⁱⁱ

Σύγκριση συμφερόντων: Αποκλίνοντα νομικά πλαίσια μεταξύ των ΗΠΑ και της Ελλάδας

Τα διαφορετικά νομικά συστήματα που διέπουν τη δωροδοκία και τη διαφθορά στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ελλάδα παρουσιάζουν αξιοσημείωτη σύγκρουση συμφερόντων, περιπλέκοντας την επιβολή των νόμων κατά της διαφθοράς και την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος.

1. Αντικρουόμενα νομικά πλαίσια

- **Ηνωμένες Πολιτείες:** Η FCPA θεσπίζει ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της διαφθοράς, επιβάλλοντας αυστηρές κυρώσεις για τους παραβάτες. Η νομοθεσία των ΗΠΑ δίνει προτεραιότητα στη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την ηθική συμπεριφορά στις επιχειρηματικές συναλλαγές, γεγονός που με τη σειρά του προωθεί ένα περιβάλλον όπου οι μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος, (καταγγέλλων), ενθαρρύνονται να αναφέρουν ανήθικες πρακτικές. Ο νόμος προσφέρει σημαντική προστασία και πιθανές οικονομικές ανταμοιβές για όσους παρουσιαστούν.ⁱⁱⁱ

- **Ελλάδα:** Αν και η Ελλάδα έχει σημειώσει πρόοδο στην προσέγγισή της για την καταπολέμηση της διαφθοράς, το νομικό της πλαίσιο θεωρείται συχνά λιγότερο αυστηρό και πιο ευάλωτο σε πολιτικές παρεμβάσεις. Η επιβολή των μέτρων κατά της διαφθοράς μπορεί να είναι ασυνεπής, εγείροντας ανησυχίες σχετικά με τη λογοδοσία των ατόμων που εμπλέκονται στο σκάνδαλο.^{iv}
- 2. Μηχανισμοί προστασίας μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος**
- Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο νόμος Dodd-Frank παρέχει ισχυρή προστασία για τους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος, διασφαλίζοντας την ανωνυμία τους και προσφέροντας οικονομικά κίνητρα για την καταγγελία παραπτωμάτων. Αυτή η νομική υποστήριξη έχει εξουσιοδοτήσει πολλά άτομα να αποκαλύψουν ανήθικες πρακτικές χωρίς την επικείμενη απειλή αντιποίνων.^v
 - Αντίθετα, τα νομοθετικά μέτρα της Ελλάδας για την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος βρίσκονται ακόμη σε αναπτυξιακό στάδιο. Παρόλο που έχουν εισαχθεί πρόσφατοι νόμοι για την ενίσχυση αυτών των προστασιών, (ΝΟ. 4990/2022), πολλοί δυνητικοί μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος παραμένουν απρόθυμοι να προχωρήσουν λόγω φόβων αντιποίνων, κοινωνικού εξοστρακισμού ή ανεπαρκούς υποστήριξης από τις αρχές.^{vi}

Συνέπειες για τους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος

Η έντονη αντίθεση στους νόμους για την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος μεταξύ των ΗΠΑ και της Ελλάδας δημιουργεί σημαντικά εμπόδια για τα άτομα που σκέφτονται να αποκαλύψουν ανήθικη συμπεριφορά. Στο πλαίσιο του σκανδάλου Novartis, οι μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος στην Ελλάδα ενδέχεται να αντιμετώπισαν αυξημένους κινδύνους, όπως νομικές προκλήσεις ή απώλεια θέσεων εργασίας, σε σύγκριση με τους ομολόγους τους στις ΗΠΑ, οι οποίοι συχνά προστατεύονται από ολοκληρωμένους ομοσπονδιακούς κανονισμούς.^{vii}

Επιπλέον, τα αντικρουόμενα νομικά περιβάλλοντα μπορούν να θέσουν εμπόδια στη διεθνή συνεργασία στις έρευνες. Οι μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα ενδέχεται να αποθαρρυνθούν από την παροχή κρίσιμων πληροφοριών στις αρχές των ΗΠΑ, φοβούμενοι ότι τέτοιες ενέργειες θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε νομικές επιπτώσεις ή αντίποινα στη χώρα καταγωγής τους.

Σενάριο ψευδών ισχυρισμών από μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος

Μια σημαντική εξέλιξη στο σκάνδαλο Novartis αφορά την πιθανότητα ορισμένοι χαρακτηρισμένοι ως μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος, να έχουν κατασκευάσει ισχυρισμούς εναντίον πολιτικών, ενδεχομένως χειραγωγημένοι από την προηγούμενη ελληνική κυβέρνηση για να βλάψουν πολιτικούς αντιπάλους. Τον Οκτώβριο του 2024, η Εισαγγελία Οικονομικού Εγκλήματος ήρε το καθεστώς προστατευόμενου μάρτυρα δύο βασικών προσώπων, αποκαλύπτοντας την ταυτότητά τους. Η απόφαση βασίστηκε στο συμπέρασμα ότι οι κατηγορίες που διατυπώθηκαν από αυτούς τους μάρτυρες εναντίον δέκα πολιτικών προσωπικοτήτων ήταν ψευδείς.^{viii}

Η αποκάλυψη αυτή έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ακεραιότητα της δικαστικής διαδικασίας και στην προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος.^{ix} Η άρση της προστασίας μαρτύρων

άνοιξε το δρόμο για νομικές ενέργειες εναντίον αυτών των ατόμων από τους εμπλεκόμενους πολιτικούς, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι οι ψευδείς μαρτυρίες ήταν μέρος ενός πολιτικά υποκινούμενου σχεδίου. Το σενάριο αυτό υπογραμμίζει τη δυνητική κατάχρηση της προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος και την ανάγκη για ισχυρούς μηχανισμούς που θα διασφαλίζουν την αξιοπιστία και την αξιοπιστία των εν λόγω μαρτυριών.^x

Αντίδραση ΗΠΑ στην απόφαση ελληνικού δικαστηρίου

Η απόφαση των ελληνικών δικαστηρίων να ακυρώσουν το καθεστώς προστασίας μαρτύρων των δύο Ελλήνων πληροφοριοδοτών προκάλεσε την έντονη αντίδραση των Ηνωμένων Πολιτειών. Σε πρόσφατο δελτίο τύπου, ο εισαγγελέας των ΗΠΑ Stephen M. Kohn εξέφρασε βαθιά ανησυχία για τις επιπτώσεις αυτής της απόφασης στην προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος και την καταπολέμηση της διαφθοράς. Ο Kohn τόνισε ότι η άρση της προστασίας για αυτούς τους θα μπορούσε να αποτρέψει μελλοντικούς μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος από το να μιλήσουν, φοβούμενοι αντίποινα και έλλειψη υποστήριξης. Κάλεσε τις ελληνικές αρχές να επανεξετάσουν την απόφασή τους και να διασφαλίσουν ότι οι μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος προστατεύονται επαρκώς για να διατηρήσουν την ακεραιότητα των προσπαθειών καταπολέμησης της διαφθοράς.^{xix}^{xii}

Τον Ιούνιο του 2024, η διεθνής ΜΚΟ Liberty of Speech, με έδρα την Ελλάδα και αφιερωμένη στην υπεράσπιση της ελευθερίας της έκφρασης του λόγου και των ίσων δικαιωμάτων, πραγματοποίησε το εναρκτήριο διεθνές συνέδριό της στην Αθήνα σε συνεργασία με τους Whistleblowers of America^{xiii}. Η διάσκεψη εξέτασε τις νομικές προκλήσεις και συγκρούσεις που αφορούν τις διασυνοριακές διαδικασίες προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος.^{xiv} Μια προτεινόμενη διεθνής συνθήκη για τους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος που καταγγέλλουν διασυνοριακή διαφθορά αποσκοπεί στην αποφυγή παρόμοιων νομικών συγκρούσεων στο μέλλον παρουσίασε ο Άρης Δανίκας,^{xv} ιδρυτής και διευθύνων σύμβουλος της Ελευθερίας του Λόγου.^{xvi}

Συμπέρασμα

Το σκάνδαλο Novartis χρησιμεύει ως οδυνηρή υπενθύμιση των διάχυτων προκλήσεων που συνδέονται με τη διαφθορά στη φαρμακευτική βιομηχανία, ιδιαίτερα όπως εντείνονται από τα διαφορετικά νομικά πλαίσια της Ελλάδας και των Ηνωμένων Πολιτειών. Οι σημαντικές κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Novartis από τις αρχές των ΗΠΑ απεικονίζουν μια σταθερή δέσμευση για την αντιμετώπιση των ανήθικων πρακτικών. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα της προστασίας των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος εξακολουθεί να αποτελεί κρίσιμο πρόβλημα, ιδίως στο ελληνικό πλαίσιο. Η ενίσχυση αυτών των μέτρων προστασίας και η καλλιέργεια ενός περιβάλλοντος που ενθαρρύνει τα άτομα να αναφέρουν παραπτώματα χωρίς φόβο δυσμενών συνεπειών είναι ζωτικής σημασίας για την καταπολέμηση της διαφθοράς και τη διασφάλιση της λογοδοσίας στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης.

Αρης Δανίκας

Αναφορές:

ⁱ https://insidestory.gr/search?search_fulltext=novartis&sort_by=search_api_relevance

ⁱⁱ <https://www.justice.gov/opa/pr/novartis-pays-over-642-million-settle-allegations-improper-payments-patients-and-physicians>

ⁱⁱⁱ <https://www.sec.gov/spotlight/fcpa/fcpa-resource-guide.pdf>

^{iv} <https://www.documentonews.gr/article/adonis-georgiadis-sto-documentonews-gr-gia-novartis-kai-prostateyomenoys-martyres-epanasyro-ti-minysi-kai-yovallo-kai-agogi/>

^v <https://www.congress.gov/111/plaws/publ203/PLAW-111publ203.pdf>

^{vi} <https://www.tovima.gr/2024/11/02/opinions/orthi-kai-nomimi-i-apokalypsi-tis-taytotitas-ton-koukouloforon-martyron-stin-ypothesi-novartis/>

^{vii} <https://www.thepresident.gr/2024/11/01/froyzis-gia-novartis-i-dikaiosyni-anakalypse-meta-apo-7-chronia-oti-oi-prostateyomenoi-martyres-chrisimopoiithikan-se-enan-polemo-metaxy-kommaton/>

^{viii} <https://en.protothema.gr/2024/10/25/novartis-why-the-prosecutor-lifted-witness-protection-for-kelesi-and-sarafis/>

^{ix} <https://www.occrp.org/en/news/greece-drops-anonymity-for-novartis-case-whistleblowers>

^x <https://en.protothema.gr/2024/10/30/novartis-case-the-time-of-justice-for-destebasidis-and-marangelis-21-lawsuits-by-politicians-removed-from-the-file/>

^{xi} <https://kkc.com/blog/international-whistleblower-lawyer-calls-out-greek-officials-for-witness-intimidation-in-novartis-case/>

^{xii} <https://www.documentonews.gr/article/stiven-kon-sto-documento-gia-prostateyomenoys-martyres-novartis-tha-epidioxyme-na-epivlithoyn-kyroseis-stin-ellada/>

^{xiii} <https://www.whistleblowersofamerica.org/>

^{xiv} <https://libertyofspeech.org/the-human-factor-june-2024/>

^{xv} <https://libertyofspeech.org/about-us/team/#aris-danikas-en>

^{xvi} <https://libertyofspeech.org/international-treaty-for-whistleblowers/>